

Formy ochrony przyrody w Polsce

Formy ochrony przyrody w Polsce reguluje Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz.U.2023.0.1336 t.j.)

Rozdział 2. Formy ochrony przyrody

Art. 6. 1. Formami ochrony przyrody są:

1. parki narodowe
2. rezerваты przyrody
3. parki krajobrazowe
4. obszary chronionego krajobrazu
5. obszary Natura 2000
6. pomniki przyrody
7. stanowiska dokumentacyjne
8. użytki ekologiczne
9. zespoły przyrodniczo-krajobrazowe
10. ochrona gatunkowa zwierząt, roślin i grzybów

Park Narodowy

- „Obszar wyróżniający się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, społecznymi, kulturowymi i edukacyjnymi, o powierzchni nie mniejszej niż 1000 ha, na którym ochronie podlega cała przyroda oraz walory krajobrazowe” (art. 8 ust. 1 ustawy OOP)
- Utworzony Rozporządzeniem Ministra właściwego ds. środowiska, który sprawuje nadzór nad działalnością parków narodowych (art. 9 ust. 1 i 10 ust. 1 ustawy OOP)
- Organem parku narodowego jest dyrektor parku narodowego (art. 8c ust. 1 ustawy OOP)
- Obszar parku narodowego może być udostępniany w sposób, który nie wpłynie negatywnie na jego przyrodę (art. 12 ust. 1 ustawy OOP)

- Łączna powierzchnia parków w Polsce - 314,5 tys. ha, co stanowi 1% powierzchni kraju
- Najstarszy PN - Białowiecki PN (1947 r.)
- Najmłodszy PN - Ujście Warty (2001 r.)
- Największy pod wzgl. pow. - Biebrzański PN – 59 223 ha
- Najmniejszy pod wzgl. pow. - Ojcowski PN – 2 145 ha

Słowiński Park Narodowy

Rezerwat przyrody

- „Obszary zachowane w stanie naturalnym lub mało zmienionym, ekosystemy, ostoje i siedliska przyrodnicze, a także siedliska roślin, siedliska zwierząt i grzybów oraz twory i składniki przyrody nieożywionej, wyróżniające się szczególnymi wartościami przyrodniczymi, naukowymi, kulturowymi lub walorami krajobrazowymi” (art. 13 ust. 1)
- Pow.<1000 ha
- Uznany zarządzeniem regionalnego dyrektora ochrony środowiska, który sprawuje nad nim nadzór (art 13. ust. 3 ustawy OOP)

- rezerwat przyrody może być udostępniony do zwiedzania

Rezerwat przyrody „Dolina Huczka”

Rezerwa przyrody „Torfowisko Pobłockie”

- Przedmiotem ochrony może być całość przyrody na terenie rezerwatu lub szczególnie jej składniki: fauna, flora lub obiekty przyrody nieożywionej
- Cały rezerwat albo jego części mogą podlegać ochronie ścisłej, ochronie czynnej lub ochronie krajobrazowej

Grąd subatlantycki –
ochrona ścisła

Zastawka na torfowisku -
ochrona czynna

Skoszona łąka –
ochrona krajobrazowa

Park Krajobrazowy

- „Obejmuje obszar chroniony ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe oraz walory krajobrazowe w celu zachowania, popularyzacji tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju (art 16 ustawy OOP)

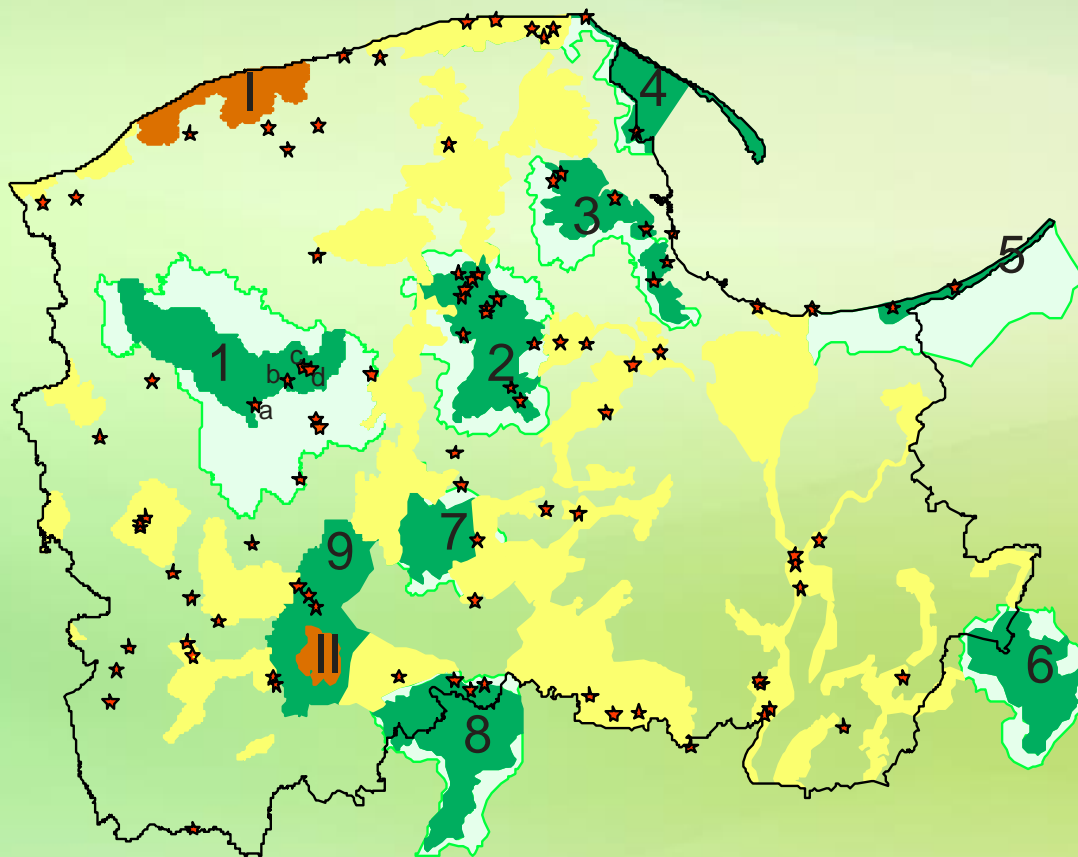

- Utworzenie parku krajobrazowego lub powiększenie jego obszaru następuje w drodze uchwały sejmiku województwa (art. 16 ust. 3 ustawy OOP)
- Parkiem krajobrazowym kieruje dyrektor tego parku (art. 105 ust. 1 ustawy OOP)
- Grunty rolne i leśne oraz inne nieruchomości pozostawia się w gospodarczym wykorzystaniu (art. 16 ust. 6 ustawy OOP)

Parki krajobrazowe woj. pomorskiego

Park narodowy a park krajobrazowy

Park Narodowy:

- Reprezentuje szczególne wartości przyrodnicze, naukowe, kulturowe
- Ochronie podlega cała przyroda i walory krajobrazu
- Nie prowadzi się działalności gospodarczej, nie dotyczy działalności Parku
- Zakaz osiedlania się
- Poruszanie się po wyznaczonych szlakach
- Zakaz zbioru owoców runa leśnego
- Wstęp płatny

Park Krajobrazowy:

- Znacznie mniej rygorystyczna forma ochrony przyrody
- Prowadzi się działalność gospodarczą

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania i niszczenia **zadrzewień śródpolnych**, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych

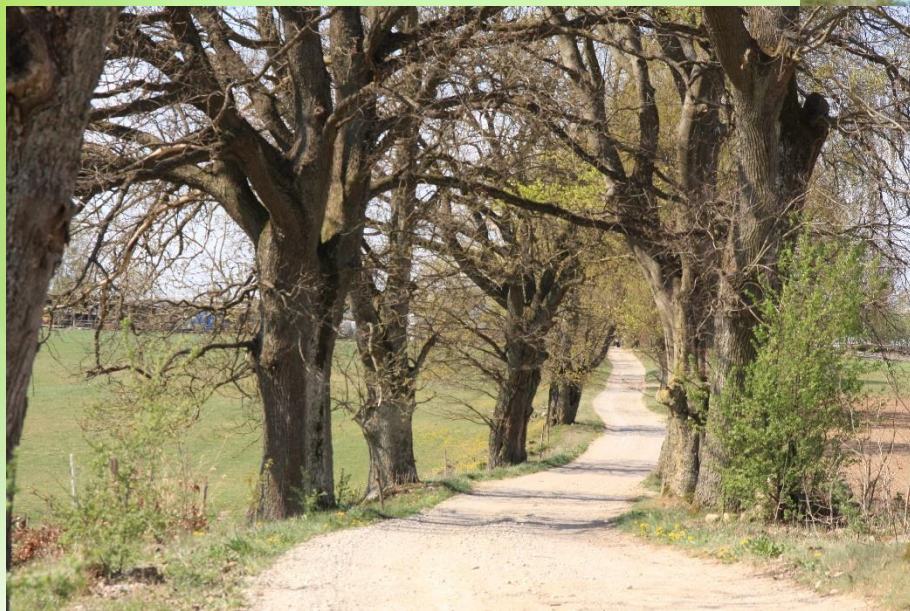

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, **przydrożnych** i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych

Przykład niszczenia zadrzewienia przydrożnego

Przykład niszczenia zadrzewienia przydrożnego

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania i niszczenia zadrzewień śródpolnych, przydrożnych i nadwodnych, jeżeli nie wynikają z potrzeby ochrony przeciwpowodziowej lub zapewnienia bezpieczeństwa ruchu drogowego lub wodnego lub budowy, odbudowy, utrzymania, remontów lub naprawy urządzeń wodnych

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- budowania nowych obiektów budowlanych w pasie szerokości 100 m od linii brzegów rzek, jezior i innych zbiorników wodnych, z wyjątkiem obiektów służących turystyce wodnej, gospodarce wodnej lub rybackiej

- Zakaz nie dotyczy uzupełniania zabudowy w strefie zwartej zabudowy miejscowości pod odpowiednimi warunkami

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych.

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- likwidowania, zasypywania i przekształcania zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno-błotnych

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych. Zakaz nie dotyczy używania łodzi o napędzie elektrycznym do 5 KM

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych. Na jeziorach lobeliowych nie można poruszać się nawet łodziami o napędzie elektrycznym o mocy do 5KM.

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- używania łodzi motorowych i innego sprzętu motorowego na otwartych zbiornikach wodnych. Na jeziorach lobeliowych nie można poruszać się nawet łodziami o napędzie elektrycznym o mocy do 5KM.

Łany kwitnącej lobelii jeziornej.

Przykładowe zakazy obowiązujące na terenie parków krajobrazowych (art. 17 ust. 1 ustawy OOP)

Zabrania się:

- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia własnych gruntów rolnych
- **organizowania rajdów motorowych i samochodowych**
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody lub racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej
- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia ich nor, legowisk, innych schronień i miejsc rozrodu oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowu ryb oraz wykonywania czynności w ramach racjonalnej gospodarki rolnej, leśnej, rybackiej i łowieckiej
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu

Przykład trwałego zniekształcania rzeźby terenu

Przykład trwałego zniekształcania rzeźby terenu

- Dla parków narodowych wyznacza się otulinę, dla rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych może być wyznaczona
- PN, RP i PK mogą być zlikwidowane pod warunkiem utraty wartości, dla których zostały utworzone
- Dla PN, RP i PK sporządza się i realizuje plan ochrony

- Dla parków narodowych wyznacza się otulinę, dla rezerwatów przyrody i parków krajobrazowych może być wyznaczona
- PN, RP i PK mogą być zlikwidowane pod warunkiem utraty wartości, dla których zostały utworzone
- Dla PN, RP i PK sporządza się i realizuje plan ochrony

Obszar chronionego Krajobrazu (OChK)

- „Obejmuje tereny chronione ze względu na wyróżniający się krajobraz o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z turystyką i wypoczynkiem lub pełnioną funkcją korytarzy ekologicznych” (art. 23 ust. 1 ustawy OOP)
- Tworzony na mocy uchwały Sejmiku Województwa (art. 23 ust. 2 ustawy OOP)
- Mało restrykcyjna forma ochrony przyrody
- Nastawiony na rekreację
- W woj. pomorskim 50 OChK

Gowidliński Obszar Chronionego Krajobrazu

(<http://www.inocleg.pl/firma/zatoka/strony/WizytowkaPro.htm>)

Obszary Natura 2000

- Najmłodsza forma ochrony przyrody
- Znaczenie międzynarodowe
- Tworzone na mocy rozporządzenia ministra ds. środowiska
- Nadzór nad większością obszarów sprawują regionalni dyrektorzy ochrony środowiska

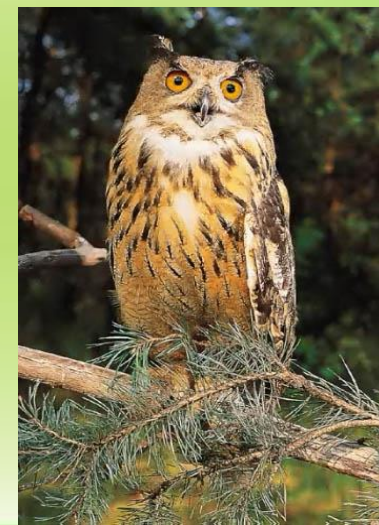

- Nie wykluczają prowadzenia działalności gospodarczej
- Tworzy się plany ochrony i plany zadań ochronnych
- Obejmuje 3 typy obszarów:
  - obszary specjalnej ochrony ptaków (OSO)
  - specjalne obszary ochrony siedlisk (SOO)
  - obszary mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW)
- Obecnie sieć Natura 200 zajmuje ok 1/5 pow. kraju

Obszary specjalnej ochrony ptaków

- Wyznaczane dla ochrony gat. z Zał. I i II Dyrektywy Ptasiej
- W Polsce 145 OSO

Specjalne obszary ochrony siedlisk

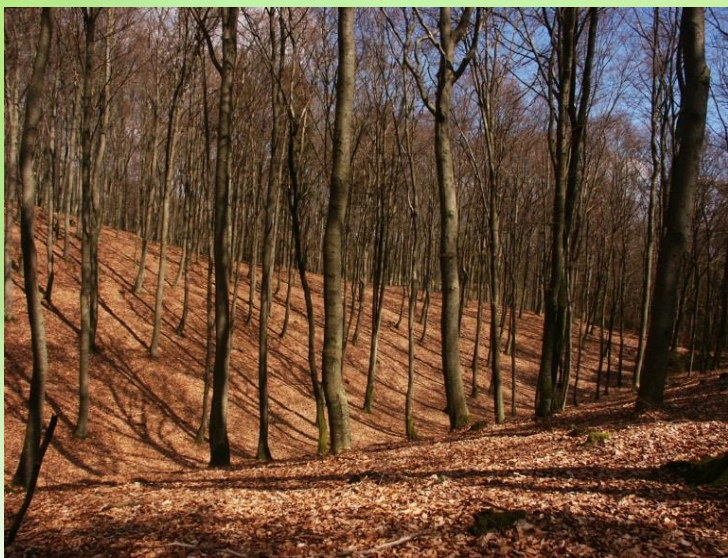
- Wyznaczane dla ochrony gatunków i siedlisk przyrodniczych z Zał. I i II Dyrektywy Siedliskowej
- 849 ostoi siedliskowych

Gatunki z Zał. II Dyrektywy Siedliskowej:

Siedliska przyrodnicze z Zał. I Dyrektywy Siedliskowej:

Formy ochrony przyrody tworzone na szczeblu lokalnym

Należą tu: pomniki przyrody, użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

- Ustanowienie na drodze uchwały Rady Gminy

Zniesienie:

1. Utrata wartości przyrodniczych
2. Realizacja inwestycji celu publicznego
3. Zapewnienie bezpieczeństwa powszechnego

Stanowiska dokumentacyjne

- „niewyodrębniające się na powierzchni lub możliwe do wyodrębnienia, ważne pod względem naukowym i dydaktycznym, miejsca występowania formacji geologicznych, nagromadzeń skamieniałości lub tworów mineralnych, jaskinie lub schroniska podskalne wraz z namuliskami oraz fragmenty eksploatowanych lub nieczynnych wyrobisk powierzchniowych i podziemnych” (art. 41 ust. 1 ustawy OOP)
- Mogą być to także miejsca występowania kopalnych szczątków roślin oraz zwierząt (art. 41 ust. 2 ustawy OOP)

Zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

„fragmenty krajobrazu naturalnego i kulturowego zasługujące na ochronę ze względu na ich walory widokowe lub estetyczne” (art. 43 ustawy OOP)

Pomnik przyrody

- „Pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupiska o szczególnej wartości przyrodniczej, naukowej, kulturowej, historycznej lub krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami, wyróżniającymi je wśród innych tworów, okazałych rozmiarów drzewa, krzewy gatunków rodzimych lub obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe oraz jaskinie” (art 40 ust. 1 ustawy OOP)

Przykłady

1. Drzewa i krzewy znacznych rozmiarów Rozp. Min. Z dnia 4.12.2017

Min. obwody drzew na wysokości 130 cm, np:

Grab zwyczajny - 200 cm

Brzoza brodawkowata – 200 cm

Dąb szypułkowy – 300 cm

Jesion wyniosły - 250 cm

Sosna zwyczajna 250 cm

Klon zwyczajny – 250 cm

Olsza czarna - 250 cm

Buk zwyczajny - 300 cm

Lipy – 300 cm

Dąb bezszypułkowy – 300 cm

Bądź wyróżnianie się w skali kraju, województwa, gminy.

Pomnikowy dąb w PK „DS”

2. Aleje i inne skupiska drzew

3. Źródła

4. Formy terenu:

- doliny
- wąwozy
- pagórki
- wzgórza

Szarzynka, gatunek objęty ochroną ścisłą

6. Głazy narzutowe:

- o znacznych rozmiarach
- o oryginalnym kształcie
- o rzadkim typie skały
- występujące na granicy zlodowaceń
- o szczególnej wartości kulturowej
- będące siedliskiem gat. szczególnej troski
- **Drzewa podlegają ochronie do samoistnego rozpadu !**

Głaz pomnikowy „Smocze jajo”

Użytek ekologiczny

- (...) zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów mających znaczenie dla zachowania różnorodności biologicznej – naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne oczka wodne, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nieużytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce, siedliska przyrodnicze oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin, zwierząt i grzybów, ich ostoje oraz miejsca rozmnażania lub miejsca sezonowego przebywania” (art 42 ustawy OOP)

Użytek ekologiczny „Studnia nietoperzy”.

- Powszechna forma ochrony przyrody
- Głównie obiekty mokradłowe
- W wielu przypadkach stanowiska gatunków chronionych
- Urozmaica monotony krajobraz lasów i pól
- Walory często dorównujące rezerwatom

Użytek ekologiczny „Starorzecza w ujściu Kwaczy”

**Zakazy dotyczące pomnika przyrody, stanowiska dokumentacyjnego, użytku ekologicznego lub zespołu przyrodniczo-krajobrazowego
(art. 45 ust. 1 ustawy OOP)**

Zabrania się:

- niszczenia, uszkodzenia lub przekształcania obiektu lub obszaru
- wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwsztormowym lub przeciwpowodziowym albo budową, odbudową, utrzymaniem, remontem lub naprawą urządzeń wodnych
- uszkodzenia i zanieczyszczania gleby
- dokonywania zmian stosunków wodnych, jeżeli zmiany te nie służą ochronie przyrody albo racjonalnej gospodarce rolnej, leśnej, wodnej lub rybackiej

- likwidowania, zasypywania i przekształcania naturalnych zbiorników wodnych, starorzeczy oraz obszarów wodno błotnych
- wylewania gnojowicy, z wyjątkiem nawożenia użytkowanych gruntów rolnych
- zmiany sposobu użytkowania ziemi
- wydobywania do celów gospodarczych skał, w tym torfu, oraz skamieniałości, w tym kopalnych szczątków roślin i zwierząt, a także minerałów i bursztynu
- umyślnego zabijania dziko występujących zwierząt, niszczenia nor, legowisk zwierzęcych oraz tarlisk i złożonej ikry, z wyjątkiem amatorskiego połowuryb oraz wykonywania czynności związanych z racjonalną gospodarką rolną, leśną, rybacką i łowiecką

- zbioru, niszczenia, uszkodzenia roślin i grzybów na obszarach użytków ekologicznych utworzonych w celu ochrony stanowisk, siedlisk lub ostoj roślin i grzybów chronionych
- umieszczania tablic reklamowych.

Oznakowanie form ochrony przyrody

Ochrona gatunkowa

- „ma na celu zapewnienie przetrwania i właściwego stanu ochrony dziko występujących na terenie kraju lub innych państw członkowskich Unii Europejskiej rzadkich endemicznych, podatnych na zagrożenia zagrożonych wyginięciem oraz objętych ochroną na podstawie przepisów umów międzynarodowych, których Rzeczypospolita Polska jest stroną, gatunków roślin, zwierząt i grzybów oraz ich siedlisk i ostoi, a także zachowanie różnorodności gatunkowej i genetycznej (art. 46 ustawy OOP)
- Może być częściowa albo ścisła

Ochrona gatunkowa roślin

Ochrona gatunkowa zwierząt

Ochrona gatunkowa grzybów

**Kto umyślnie łamie zakazy podlega karze aresztu albo
grzywny!!!**

(Art. 127 ustawy o ochronie przyrody)

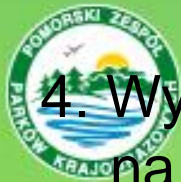

Jak utworzyć pomnik przyrody ?

Wniosek-

1. Zaadresowany do Rady Gminy
2. Pismo przewodnie
3. Argumentacja
  - Wskazanie na zgodność z definicją
  - Wskazanie na podniesienie atrakcyjności Gminy
  - Podanie wymiarów
  - Inwentaryzacja fauny i flory
  - Waloryzacja przyrodnicza
  - Załączenie zdjęć fotograficznych
  - Wskazanie ewentualnych działań ochronnych

4. Wypis i wyrys z ewidencji gruntów, PODGiK (mapa katastralna na geoportalu)

5. Opinię właściciela, posiadacza lub zarządcy przedmiotowych gruntów

6. Karta Ewidencyjna Obiektu Proponowanego Na Pomnik Przyrody

7. Projekt aktu prawnego

The screenshot shows the geoportal.gov.pl website interface. The main map area displays a cadastral map of Lubuń, with land parcels outlined in red and labeled with identification numbers such as 62, 68, 69, 70, 71, 72, 73B, 73C, 74, 117, 118B, 119, 120, 121, 122, 123/2, 124/2, 124/1, 125/1, 126, 163/2, 163/3, 163/4, and 144. The interface includes a search bar with the text 'Szukaj: Lubuń' and a scale of 1:2537. The top navigation bar features the logo of the Główny Urząd Geodezji i Kartografii and the website name 'geoportal.gov.pl'. The left sidebar contains a list of map layers, including 'Państwowy Rejestr Nazw Geograficznych', 'Państwowy Rejestr Granic', 'Dane ewidencyjne (KIIP)', 'Dane o charakterze katastralnym', 'Rzeźba terenu (cieniowana)', 'Rzeźba terenu (hypsometria)', 'Mapa topograficzna (BDO)', 'Mapa topograficzna (VMAPL2)', 'Baza Danych Obiektów Topograficznych', 'Ortofotomapa satelitarna', 'Ortofotomapa', and 'Skany map topograficznych'. The bottom status bar displays the coordinates 'X: 726390.07 Y: 374074.54' and '3.47° E: 17°3'36.88\"

Literatura

- Symonides E. 2007. Ochrona przyrody. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz. U. Nr 92/2004, poz.880).
- <http://www.kp.org.pl/>

Dziękuję za uwagę !